

Дмитриѹ Мережковски

ЖИВОТЪТ НА НАПОЛЕОН

Издателство
ПАРИТЕТ

РУСКИ КНИГИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Животът на Наполеон, 248 стр.

Автор: Дмитрий Мережковски

Превод: Таня Балова

Защо животът и съдбата на Наполеон Бонапарт продължават да вълнуват толкова хора?

За него знаем безкрайно много: за войните, за политиката, за дипломацията, законодателството и администрацията му; за неговите министри, маршали, братя, сестри, съпруги и любовници. Но странното е, че колкото повече научаваме, толкова по-малко го познаваме. „Този велик човек е все по-неразгадаем“ – казва неговият съвременник Стендал.

През 1927 година емигрираният в Париж Дмитририй Мережковски написва една от най-добрите биографии на първия френски император. Тя ни разказва за изключителният живот на един човек с възвишена и метежна душа, стигнал до шеметни висини и до отчайващи падения, дръзнал да низвергне всички разбирания и възприятия на обикновения свят. В книгата е разкрито лицето му, „надникнато е в душата му“, а това според Плутарх е целта на всяко жизнеописание.

**За поръчки на сайта www.paritetbg.com
20% отстъпка.**

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-442-5

ЗА АВТОРА

Дмитрий Мережковски

Дмитрий Мережковски е един от изтъкнатите руски писатели и оригинални мислители на XX век. Неговото творческо наследство – философските и литературно-критичните творби, прозата, поезията и биографиите с чест издържа на изпитанията на времето и влиза в златния фонд на руската и европейската класика от XX век. Биографичният роман „Животът на Наполеон“ е едно от най-значителните му произведения. Мережковски е номиниран за Нобелова награда за литература като най-европейски измежду руските писатели.

Дмитрий Сергеевич Мережковски е роден в Петербург на 2 август 1865 година и произхожда от дворянско семейство. От ранна възраст се отдава на литературата. На 13 години започва да пише стихове, като подражава на Пушкин. През 1880 година за първи път публикува

свое стихотворение. Впоследствие много от стиховете му са написани по музика на С. Рахманинов, П. Чайковски и други композитори. Мережковски завършва класическа гимназия и Историко-филологическия факултет на Петербургския университет. През студентските години се увлича по философията и завързва многобройни познанства в средите на столичните писатели и културни дейци.

През пролетта на 1888 година излиза сборникът с младежките стихотворения на Мережковски, които му донасят първоначална известност. Пак тогава, след като завършва университета, по здравословни причини младият писател заминава за Южна Русия и Кавказ. В Боржоми се запознава с деветнайсетгодишната поетеса Зинаида Гипиус. В началото на следващата година тя става негова съпруга. Техният семеен съюз се запазва до края на дните му. Както пише в мемоарите си Гипиус, те живеят заедно „52 години, без да се разделят нито ден“.

Писателят пътешества много и прекарва дълго време в Италия. През 1893 година започва да пише трилогията си „Христос и Антихристът“, върху която работи 12 години. Трилогията, включваща романите „Юлиан Отстъпник“, „Възкръсналите богове. Леонардо да Винчи“, „Пьотър и Алексей“, му носят европейска слава.

Религиозните търсения на Мережковски съвпадат с началото на революцията от 1905 – 1907 година, която радикално променя неговия мироглед. По-късно Мережковски ще стане един от организаторите на Религиозно-философското дружество. Съпрузите (заедно с

*Зинаида Гипиус, Дмитрий Философов
и Дмитрий Мережковски*

колегата съмишленик Д. Философов) заминават за Париж, където публикуват сборник със статии, посветени на религиозното значение на руската революция.

В Париж Мережковски започва да работи върху новата си трилогия „Царството на звяра“ за естеството и същината на руската монархия. В началото на трилогията стои драмата „Павел Първи“, публикуването на която води до съдебен процес срещу автора. Впоследствие излизат романите „Александър Първи“ и „14 декември“. Авторът се отнася критично както към офицерския заговор, така и към руската монархия, която той нарича „демонична“ и „антихристова“ сила.

Мережковский е настроен отрицателно към Първата световна война и към революционните събития от октомври 1917 година.

През 1919 година Мережковски и Гипиус напускат родината си завинаги и заживяват в случайно купеното няколко години преди това жилище в Париж. По време на емиграцията Мережковски продължава да работи много. Но основно място в творчеството му в чужбина заемат историко-културните и историко-религиозните изследвания.

Писателят е известен и като бляскав преводач на антични и европейски автори.

Мережковски умира на 9 декември 1941 година в Париж.

*Наполеон на императорския трон.
Художник: Жан Огюст Доминик Енгър, 1806 г.*

УТРИННА ДРЕЗГАВИНА

І. Детство, 1769 – 1779 г.

„Никога не съм надничал в никой от родословните си пергаменти; те винаги са били в ръцете на брат ми Йосиф, нашия семеен генеалог – казва понякога самият император и се засмива. – Аз съм един от тези, които нямат нищо общо с предците си.“

Буона-Парте (Buona-Parte) са много стар и благороден тоскански род от Тревизо и Флоренция, чието родословно дърво може би е твърде усърдно възвеличавано от генеалозите до X век.

Един от Буона-Парте е участвал в Първия кръстоносен поход. През втората половина на XIII век флорентинският патриций Гулелмо Буонапарте, участвал в борбата на Гвелфите и Гибелините, е обявен за метежник и прокуден завинаги от Флоренция. Той се преселва в Сарцана, затънтено градче в Генуезката република, където в продължение на два века и половина прогоненият род влачи доста жалко съществуване. Накрая, през 1529 година, последната издънка от сарцанския клон на Буонапарте, Франческо, се преселва в Айячо, Корсика. Там потомците на рода живеят според аристократичните традиции – в безделие, благородно, със скромни доходи от малките си парцели земя, маслиновите горички, лозята и стадата овце и кози.

Шарл Бонапард, най-младият потомък на рода, ба-

щата на Наполеон, е хубавец, строен и много висок. „Същински Мюрат“ – спомня си по-късно неговата вдовица; безупречен кавалер, ухажор, съчинител на свободолюбиви стихове; неуморен и настойчив моли-тел, който протрива праговете на силните на деня; умен, но слабохарактерен и лекомислен. Изглежда, Наполеон не наследява от баща си нищо освен фамилното име, красивия овал на лицето, сиво-сините очи и страшната болест – рак на стомаха.

През 1764 година Шарл се сгодява за дъщерята на главния инспектор на транспорта в Аячо Мария Летиция Ромалино от рода Пиетро-Сант, също изпаднал, но много древен род, произхождащ от заможните князе на Ломбардия. Годеникът е на осемнайсет, а годеницата на четиринайсет години. Бедните корсикански аристо-крати бързат да се отърват от дъщерите си като от из-лишна тежест в семейството.

Сеньора Летиция е прочута с хубостта си дори в Кор-сика, където красавиците са безброй. Запазил се е един неин портрет от младите ѝ години. Това прелестно лице с неговата тайнствено-нежна и строга усмивка прилича на лицето Мона Лиза Джоконда.

До края на дните си майката на императора, също като всички жени в Корсика, дори и знатните, почти не се различава от обикновените жителки на острова. Четмо, писмо и някои от началните правила в аритметиката – това е, което знае. Тя дори не се научава да говори както трябва френски: изразява се грубо и смешно, с италиан-ски акцент. На пищните тържества в Тюйлери се явява в семпли, почти бедняшки дрехи, защото е пестелива до скъперничество.

„Превъзходната ми майка е жена с ум и сърце – казва за нея Наполеон. – Има мъжествен, горд и благороден нрав. На нея дължа цялото си щастие и всичкото добро, което съм сторил... Убеден съм, че всяко добро и зло в човека зависи от майката.“

Една година преди да се роди Наполеон, в Корсика избухва въстание срещу французите, на които генуезците – вековните потисници, продават острова. Начело на въстанието е Паскуале Паоли. Шарл Бонапард се присъединява към него. Осемнайсетгодишната тогава сеньора Летиция, бременна в шестия месец с втория си син (първият е Йосиф), придружава мъжа си през тази трудна и опасна война. „Загуби, лишения, умора – тя е понесла всичко, готова на всичко. Това е било главата на мъж върху тялото на жена“ – спомня си Наполеон.

През диви планини и гъсти гори, било на кон, било пеша, сеньора Летиция се катери по стръмни скали, проправя си път през гъсталаци от бодливи храсти – корсиканските „маки“, минава през бродовете на реки, чувайки над главата си свистенето на куршумите и понесла едното си дете на ръце, а другото под сърцето си, без да се страхува от нищо.

Не се бои за детето, което носи под сърцето си също тъй спокойно и радостно, както после ще го носи на ръце, посветила го е на Света Богородица и знае, че тя ще го закриля.

Битката е неравна. Французите изпращат в Корсика многобройна войска. След окончателното потушаване на въстанието и бягството на Паоли Шарл Бонапарт решава да се покори на французите и, като получава от

тях удостоверение за неприкосновеност, заедно с жена си се завръща в Аячо.

На 15 август 1769 година, на Успение Богородично, на път за черквата, Летиция усеща толкова силни родилни болки, че е принудена да се върне вкъщи. Криво-ляво стига до спалнята, но не успява да легне на леглото, а се отпуска върху неудобното, тясно канапе с права облегалка и много бързо ражда сина си Наполеон.

Майката няма кърма. Наемат дойка, жената на лодкаря от Аячо Камий Илари, която обиква Наполеон повече от собствен син. Той също за цял живот запазва благодарен спомен за нея.

На Света Елена, малко преди да умре, той си спомня детските си години в Корсика: как храбро се е катерил по стръмните скали над пропастите, как е навлизал в дълбоките долини и тесните проломи, как навсякъде са го посрещали гостоприемно, с почести и радост, когато е посещавал близките си, чиито върли дрязги и кървава мъст стигали до седмо коляно.

„Бях пакостник, побойник и немирник.“ Наполеон превръща по-големия си брат Йосиф, този добродушен шишко, в свой роб. Малкият „разбойник“ и „досадник“ драска, щипе и хапе брат си, и преди големият да се усети, немирникът вече се оплаква от него на майка си. „Мама Летиция ме усмиряваше. Строга в нежността си, тя ни наказваше и ни възнаграждаваше еднакво справедливо; добро или лошо, нищо не ѝ убягваше.“

Веднъж той се заинатява и не иска да отиде на черква, но когато получава шамар от майка си, осъзнава, че добрите деца трябва да ходят на черква. Друг път, когато я моли да го вземе със себе си на гости, а тя

отказва, вече далеч от къщи, докато върви по стръмната пътека, майка му се обръща и вижда, че той я следва; тогава се затичва към него и така го зашлепява, че той пада и се търкулва надолу; а когато накрая се изправя, се разплаква и бърше сълзите си с юмруци. Мама Летиция, без да му обръща внимание, продължава пътя си. Знае какво прави: малкият разбойник не може да бъде усмирен с по-малка строгост.

„Прочетох „Нова Елоиза“, когато бях на девет и от нея ми се зави свят.“ На осемгодишна възраст той се влюбва в седемгодишната си приятелка от училище Джакоминета. После през целия си живот не може да забрави тази своя първа и може би най-пламенна любов. Джакоминета е едната от двете му любими, другата е математиката. Той така страстно се занимава с нея, че на човек да му е жал да му пречи: зад къщата правят една дъсчена барачка, където, потънал в изчисленията си, прекарва по цели дни, а вечер я напуска разсеян и умислен и тръгва по улицата, без да забелязва, че чорашите му – *калцети* – са се смъкнали чак до петите. Децата от улицата му се подиграват: „Приятелче на Джакоминета, я си опъни калцета!“

През 1777 година благодарение на покровителството на френския губернатор на Корсика, граф Марбьоф, Шарл Бонапарт е избран за депутат на корсиканската аристокрация в Генералните щати на Франция, което му помага да издейства кралски стипендии за двамата си синове, като изпраща Йосиф в духовното училище в Отен, а Наполеон – във военното в Бриен.

На 15 декември 1779 година бащата заминава със синовете си от Аячо за Марсилия и след няколко дни бла-

гополучно плаване десетгодишният Наполеон за първи път стъпва на френска земя, а на 1 януари е приет заедно с Йосиф в Отенското училище, където повече от три месеца учи френски, на какъвто дотогава не е произнасял нито дума. Баща му заминава за двореца във Версай, а в средата на май други хора откарват Наполеон в Бриен.

II. Училището, 1779 – 1785 г.

След слънчеворозовите планини и тъмнолилавите отблясъци в заливите на Корсика плоската, матова и варовита местност Шампан му изглежда като край на света, царство на Кимерийската нощ* .

Съучениците наобикалят новодошлия.

– Как се казваш?

– Напойоне – изрича името си той на корсикански диалект.

– Ка-а-ак?

– Напойоне.

– Няма такова име.

– При вас няма, но при нас има.

– При турците ли?

– *Napollionè, la paille-au-nez!* – преиначава го някой и всички заедно започват да се смеят и да нареждат:

– *La-paille-au-nez! La-paille-au-nez! Сламка в носа!*

И този праякор му остава.

Ако го дразнят прекалено, му иде да се нахвърли сам

* Кимерия (гр). – В античната историография наименование на северните области от известната тогава Икумена (сегашният полуостров Крим и южните части на Украйна). – Бел. прев.

срещу всички, както се е случвало да го прави срещу хлапачите в Аячо, но се въздържа, защото ги презира; оттегля се мълчаливо, стисва зъби, свива се в някой тъгъл и от там мята пламтящи погледи като подплашено вълче. В леко мургавото му лице, в тънките, здраво стиснати устни, в огромните тъжни очи има нещо, което вдъхва неволен страх и на най-дръзките немирници. Май е опасно да го дразнят прекалено, вълчето е диво.

Той презира и мрази всички французи – палачите и поробителите на Корсика.

– Щом са ни отстъпили Корсика, твоите корсиканци са страхливци! – ядосват го съучениците.

В повечето случаи той не им отговаря и напластява в сърцето си омразата. Веднъж обаче изпъва дясната си ръка напред и с красив и величав жест на древен оратор, им възразява със спокойно достойнство:

– Ако сте били четирима срещу един, щяхте да видите Корсика като ушите си, но сте били десет срещу един!

И всички млъкват, защото разбират, че е прав.

– Някой ден ще им го върна тъпкано на твоите французи! – казва на Буриен, единствения му приятел, с когото донякъде се сближава. А когато той се опитва да го успокои, добавя: – Всъщност, ти никога не ми се подиграваш, ти ме обичаш...

Училището се управлява от миними, монаси от францисканския орден. „Възпитаван сред монаси, имах възможност да наблюдавам техните пороци и поквара“ – казва Наполеон. Но в случая не бива много да му вярваме. За тогавашните свободомислещи е характерно да изобличават монашеските нрави.